

ראש דבר יג-טו/ הרב דוד

פנקס י"ג מ"ז

מזו. הדברים הפרטיים, איך לתקן כל אחד את ענייניו הפרטיים, לא נמסרו מפורש בתורה, כי יסוד התורה הוא הדרך הכללי. ולפי הערך שהאדם היחיד יהי' לפעמים כמו יוצא מן הכלל בתכונותיו יכבד עליו קיום התורה, ועליו לעבוד עבודת עבד לשם תיקון הכלל, כי מניעת ההתחלקות מן הכלל בונה את הכלל. ואם הוא מצטער בזה ואינו מוצא כל כך קורת רוח בעבודתו כמו מי שהוא בתכונתו שווה אל הכלל, על זה נאמר לפום צערא אגרא. מכל מקום גם אותו הכובד יגרום לו כמה הסתכלויות טובות, ועל זה נאמר אז אמרתי הנה באתי במגילת ספר כתוב עלי, מפני שלעשות רצונך אלהי חפצתי ותורתך בתוך מעי, בערך הפרטיות שלי. ולפי ערך החסרון של העצה איך לכוון הדרכתו הפנימית בשווה עם יחושו אל הכלל ועבודתם, כן ישבע לפעמים יגון ואנחה, ורק על ידי שופטים אמיתיים בעלי רוח הקודש, ויועצים שרי קודש היודעים לכוון יפה להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד, הם יוכלו להסיר יגון ואנחה מלב. וכן אנו מתפללים השיבה שופטינו כבראשונה ויועצנו כבתחילה, והסר ממנו יגון ואנחה, ומלוך עלינו אתה ד' לבדך, כי לפי ערך המניעה של ההכרה הפנימית של יחס עבודתו לחפץ ד' המוכר בתוך לבבו, לפי אותו הערך מתרבים לפי ציורו ההבדלים המבדילים בינו לבין קונו, ויבא השימוש על ידי מלאכים. אבל לפי הבהירות של התאמת צרכי כל יחיד, הרוחניים והחומריים, אל עבודת הכלל, כן ייגלה היחס הישר בין כל אחד לקונו, באין צורך לשימושים פרטיים, וחביבין ישראל שלא מסרן הקב"ה לשליח, ומי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כד' אלהינו בכל קראנו אליו.

אורות ישראל ב,ג

ג. היחס של כנסת ישראל ליחידה הוא משונה מכל היחשים של כל קיבוץ לאומי ליחידיו. כל הקיבוצים הלאומיים נותנים הם ליחידיהם רק את הצד החיצוני של המהות, אבל עצם המהות זה שואב כל אדם מנשמת הכל, מנשמת אלהים שלא באמצעות הקיבוץ, מפני שאין להקיבוץ חטיבה אלהית, שמגמה אלהית עצמית שרויה בתוכו. לא כן בישראל, הנשמה של היחידים נשאבת ממקור חי העולמים באוצר הכלל, והכלל נותן נשמה ליחידים. אם יעלה על הדעת להנתק מהאומה, צריך הוא לנתק את נשמתו ממקור חיותה, וגדולה היא משום כך ההזדקקות, שכל יחיד מישראל נזקק להכלל, והוא מוסר תמיד את נפשו מבלי להיות נקרע מהאומה, מפני שהנשמה ותיקונה העצמי דורש כן ממנו. אמנם צינורות ההזנה הנשמית והגנת החיים שלה הולכים בכנסת ישראל ע"י המצות, דבר ד', זהו הפלג הכללי המתגלם באורח החיים, הרשום בתכניתו. מראש צורים, מחיי האבות, שהתפשטו בבליטה בכונניותה של האומה, נתגלם הרוח הגדול, שאור ד' שרוי בו, במעשים גשמיים המתהלכים עם החיים, והאוצר החי נושא הוא בקרבו את כל לשד החיים של יצירתה של הנשמה, של התגברותה של נשמת הכלל, בסיועו של היחיד המגביר את כחו, והתעלותה של נשמת הכלל ע"י הוספת האורה, שהפרט מוסיף בה, ע"י אותו החותם שהוא מטביע בה משלו במצותיו הוא. והפעולה פעולה חיה היא, פעולה מחיה ומוסיפה און וחיל. והרזים הטמירים של העולם העליון, המלא נצח והוד, המלא נשמות עצומות, הממולא אור וחיים, גדולה וקדושה ותפארת, הולכים הם ונעשים עם המצות, הולכים הם ויוצרים את יצירתם בחיים הפנימיים של היחיד ובחיי הכלל, ומפלשים להם נתיבות רוממות בחיי עולם, ביחווה של האומה בעלת הכובר הרוחני הגדול לכל העולם כולו, והקודש מתעלה והצורה האנושית מתמלאה אורו, והעולמות שמחת עולם, מאור תורה ונר מצוה.

קובץ ב קל"ט

קלט. יש בהאישיות הפרטית של כל יחיד ענין איכותי יותר נשגב ונעלה ממה שיש בהכלל כולו על ידי ערך הקיבוץ שלו, והצד העליון הזה האישי הוא המאיר ומחיה את הכלל כולו. ולפי רוממות הערך של האישיות, ולפי ריבויים של האישים גדולי הערך, הכלל מתעלה מאד מאד בערכו הכללי, והעליה הכללית היא, שתהיה לגמרי מתאים אל הגודל האישי היותר שלם.

עולת ראייה ב' יחץ'

יחץ... ההתחלקות היא אמנם מוכרחת, לבל ישכח האדם בהיותו מתעלה ומתקדש, שאמנם יש ויש גם בו בעצמו מצבים כאלה, שמצדם לא יוכל בכל עת לעלות אל הקודש למעלה הרוממה של אכילת השבע. אף גם זאת ידע, שאף אם מושבו כבר איתן הוא והוא חסון במעלתו בשאיפה של ההרחבה מצד הקודש, שכבר עלה אליה ג"כ בטהרת חולין שלו, מ"מ אל ישכח כי יש אכילה של חול בעולם הבאה מצד ההכרח, ויש לשים אל לבו הצרכים החומריים והרוחניים של רוב ההמון, שהוא עומד עדנה באמצע דרכו, ועוד לא בא למדה זו של אכילת השבע, שכל ההכשרים של אכילת ההכרח צריכים לתפס מקום אצל איש המעלה, הקדוש אשר בו יבחר ד' לעולם, ולא תשטש אכילת השבע את אכילת ההכרח בין בגשמיותה בין ברוחניותה...

קובץ א' ת"י

תי. ישנם אנשים גדולים כאלה, שמהלך רוחם הוא כל כך נשא, עד שמצדם אם כל העולם היה במעמדם, היו המצוות בטלות כמו שיהיה לעתיד לבא, לימות המשיח או תחיית המתים. והם בכל זאת מקושרים הם במצוות

הרבה מאד, לא למענם, כי אם למען העולם כולו, המקושר עמם. וכשהם באים אל הפרטים, לעסוק בהם מצד עצמם, מוצאים הם סתירות נפשיות גדולות כאלה, שהם נמוגים מרוב יגונם. וכשבאים לעסוק בתורה ובמצוות בפרטיות בשביל העולם, יושפע עליהם מעין של גבורה ושל קדושה, שאין דומה לו.

עין איה ברכות פ"ז ל"ז

לז. כיצד מזמנין בשלשה אומר נברך כשלשה והוא אומר ברכו, כו' אמר שמואל לעולם אל יוציא אדם את עצמו מן הכלל. מעלת העבודה האלהית נחלקת לפי השגתו של אדם בדעת אלהים, וישנם כמה גופי תורה שתוכלנה להתראות בעיני משכיל אחד כי התועלת מהם נתנה בשביל בעלי מדריגה פחותה ממנו. אמנם אין לו לשחרר עצמו מהם בשום אופן, כי יש עליו החיוב להיות קשור אל הכלל ומה שיש בדבר צורך הכלל, מפני שלפי מצב כלל האומה דרושים ענינים כאלה. המשכילים היותר גבוהים בדעת אלקים נכללים בפעולות הכלל, כי מה שמתוספת שלמות הכלל מתוספת בהם ג"כ השלמה, ומה שמתגרע מהשלמת הכלל מתגרע ג"כ השלמתם. כי אין אדם יכול להשיג ולהבין גודל שליטת הכלל עליו, ועד כמה הוא מתפעל לפי ענין כלל האומה, ע"כ עליו שלא לפרוש מהכלל אפי' בדברים שנדמה לו שלפי ענינו הפרטי כבר אין לו צורך בכאלה. אמנם ישנם שתי מדות בדבר, ישנם דברים כאלה שאם יפרוש היחיד יפעול לרעה על הכלל, ונמצא שאין הכלל מבונה כ"א כשיהי' ג"כ היחיד משתתף בכל דרכיו בעבודת ד' וכל עניני שלימות לפי המדה הדרושה לו. ויש אופן פרישה יחידית שלא תוכל להזיק בגלוי את הכלל, כי הכלל יאחז דרכו הנאותה לו בכל אופן. והנה ענין הראשון הוא דומה לשלשה שבהפרד היחיד אין כאן כלל, ובודאי החובה מוטלת בכה"ג על כל יחיד להיות שותף עם הכלל כדי שלא יגרום לו כ"א תיקון ושכלול ולא הריסה וקלקול. אמנם גם אופן השני שאם ע"י פרישתו לא יזיק את הכלל כי לא ילמד ממנו, או שהוא בחדרי חדרים שבוחר לו עבודה יותר גדולה ועי"ז אינו מודקדק בדקדוקי מצות שהם לדעתו נאותים בחיוב רק אל הכלל שלא עלו למעלתו הרמה. והוא דומה לזה שנכלל בשלשה והוא שאומר ג"כ ברכו, אף שפורש את עצמו מ"מ הכלל שלם. מ"מ אין זה דרך כבושה וגם באופן שהכלל לא יזוק לא יוציא אדם א"ע ממנו. כי לבד היזק הכלל הנגלה, יוכל להיות ג"כ היזק פרטי במה שמחסר מנפשו אותה המדריגה שהיא נוהגת בכל הכלל. כי עם כל מעלת היחיד מ"מ הוא קשור אל הכלל וכל מה שהכלל צריך לו, יש בוה ג"כ צורך יחיד באופן בלתי גלוי כ"כ, אפי' יהי' היחיד ההוא גבוה ונעלה מאד ממדת הכלל כולו. ע"כ לעולם, גם באופן שהכלל יעמוד על מכונו גם בהפרשו ממנו באיזה פרט, אל יוציא אדם א"ע מן הכלל, גם ביחש עצמו.

עין איה שבת פ"ב כ"ז

...רגש הכבוד והבושה אף הוא עושה מעשיו בסגנון זה, שרגש הבושה והכבוד משתכלל על ידו. אבל כאשר יתרומם במילואו אל הצד הגבוה שבמערכת המוסר, אז יוכל להשליך מעליו חובות החברה החיצונים, במה שנוגע לצורת צדקתו ומוסר נדיבותו, וזה אמנם יגרום להחליש כח הבושה ורגש הכבוד ג"כ באותם שמאד הם נצרכים לזה. ע"כ עם השמירה של אלה שתי הרשימות של הכרת כח המשפט והכרת כח הנדיבות גם יחד, אע"פ שהם כמתנגדים זה לזה, מ"מ מתקשרים הם בשכלול כח הצדקה. אבל מתוך שהם פונים רק בנפש האדם הנדיבה פנימה, יוכלו לגרום חלישות ההרגשה החיצונה בו, ע"כ צריך ג"כ עמהם שמירה של הצרכת הרושם של רגש הכבוד והבושה החברתית. ולשכלל את ההכרה הפנימית, איך שמדת הצדקה היא מדה משפטית, יועיל הרגש איך שכל בני האדם פועלים אחד על חבירו, בין לטוב בין להפכו. ע"כ כשם שאם יש איזה דבר שיוכל לגרום תקלה גם באיזה חלק נמוך שבשדרות האנושיות, מ"מ יספיק טעם זה להוליד חובה כללית על כל החברה להשתמר מאותו ענין שיוכל להוליד תולדה רעה בשדרה ידועה ושפלה, ולא יוכלו בני המעלה לאמר איזה דרך תעבור החובה עד גבולינו, שנוסדה מצד השמירה הראויה לאנשים שפלים ממנו הרבה במעמד המוסרי. כי לא כן הוא, כי האחדות האורגנית פועלת מאד בכלל האדם, והם פועלים ומתפעלים זמ"ז. והרעה והנפילה המוסרית שתולד באיזה חלק נמוך שבאדם, ע"י המון מסבות תשוב לפעול להרע ג"כ על החלק היותר מעולה ומשובח שנבדל ממנו מדרגות רבות לשבח ומעלה, עד שאותו הטעם הנצרך מפני רמאין ושפלי נפש, מספיק הוא ג"כ להתחבר עם הטעמים שבהם יוכלו רמי המעלה וגדולי הנפש...

אגרות א' אגרת ק"מ

...לא די שאין לדון את כל העולם כולו באותה אמת המדה של יחידי הסגולה, שיוכל להיות שנתעלו מתוך החיובים הקבועים והקצובים עד למרום המוסר הפנימי הנעלה, ואת כל הזמנים ע"פ איזה זמן מיוחד, המוכשר ביותר להתעלות נפשית, אלא להיפוך, שראוי לדעת תמיד שהפרט אע"פ שהוא מתעלה מ"מ קשור הוא באלפי קשרים אל הכלל, וכל אותן המחלות המוסריות, השולטות בדרך קביעות וזרם מהיר בהכלל, יכולות הן לשלוט ג"כ בו באיזה מידה, והזמן המאושר, גם בעודו בחסונו, עלול הוא למפגע מכל זרם החיים של מהלך הזמנים הקבועים לפניו ולאחוריו. ע"כ ראוי לעולם שלא להיות קופץ להירוס ולהקלשת חיובים קבועים, אפילו ביחס ליחידים המעולים ולזמנים העוברים המאושרים, כ"א לסבול באהבה כללית את עולם ולמוץ מהם טל של חיים לימי הטובה, אשר בא יבאו בבא עתם, בעת אשר האור כ"כ יהיה מלא ומוזהיר, עד שלא יפול ע"ד ספק, אם כבר בא הזמן המאושר או לא. עד שכל תבנית החיים כולה, בחיצוניותה ובפנימיותה, תעיד הנה זה היום שקיונוהו בא, והארץ וכל צאצאיה תעטה גיל ושירה. אבל כל זמן שהרע מרובה על הטוב, והחושך על האור, על כל צופה באמת החובה מוטלת להזהיר את העם ואת הסגולות בכל דרכי אורה ושכל, לאהבת המצות הקבועות והחיובים המקיפים את כל הכלל, חיובי המוסר הכלליים, המקיפים את כל האנושיות, וחיובי האומה הפרטיים, מקטנם ועד גדולם, כדי לבא על ידם אל האגד השלם הלאומי, שיוכל להאיר בקרבו ביותר האור הפנימי של המוסר החפשי והעליון, אשר אותו אנו מבקשים...